

manlleu del català (no pas del cast., com creu MLWagner, *DESdo.* II, 535b, perdent de vista que en cast. és *tostar*); i també és versemblant que el sic., calabr. i napol. *atturrà(re)*, «abbrustolire, tostare (caffè, mandorle ecc.)» siguin manlleus o formes influïdes de la nostra llengua. En llengua d'oc també hi ha *-ar*; i aquí, sobretot en gascó, és notable el pas a designar la gelor partint de l'acció socarradora infligida a la terra i a la vida vegetals: gc. *tuñado*: «gelée blanche» (*ALGc.*, 1018).

Torrrar ha restat fins avui el mot d'ús general a tot el nostre territori lingüístic, incloent-hi les Illes: eiv. «*turrà*: *tostar*», PzCabr.; «si li donaven una sobressada per menjar-se-la *torrada* ---», Arx. Ll. Salvador (p. 237). En llenguatge familiar *torrat* es diu irònicament de les persones que no estan en condicions neuro-psíquiques o físiques normals (*AlcM*, §§ 3, 6); a Bna. etc. és popular en el sentit de 'guillat, tocat de l'ala, una mica forassenyat' (*aquest noi està molt torrat*); és 'borratxo' o bastant begut a Mall. (*DAG.*, i cf. *torrada* infra) i a Men.: «un homo --- colque nit --- anava de cabòries, i tornava a ca seva en mala hora ---: quan ---, mig *torrat*, encengué el llum ---», Camps Merc. (*Folk.* II, 121).

El timbre de la *o* vacilla: etimològicament la de les formes singulars dels presents hauria hagut de ser oberta, segons la *ø* breu del ll. TÒRRET, però almenys en la major part del cat. oriental (Bna. etc.) es pronuncia *tõrã* per un canvi analògic molt corrent en els verbs; i altres zones ha restat oberta, cosa que sembla general a les comarques del Pirineu i Pre-Pirineu: «poca cosa menja: es *tõrã* una trumfa i unes ---», Mieres-Finestres (1968); parlant de faves, en el Vallespir (Can *tõrã* *fãbã*s, masia de la vall de Prats, 1959); «quan lo cànim és sec, lo *tõrã*» Esterrí de Cardós (1934).

DERIV.: *Torrrat* adj. (supra); m., a bosc: «el tros de tronc o branca de pi, ample de corona des d'un pam, a mida de costal, que es trosseja a 4 o 5 pams de llarg, i serveix per cremar o estellar»; *torrats*, al Cardener i altres comarques, «els culots de les piles de carbó» *CostManc.* (I, 163, § 666). *Torrada* [Lacav.: «lesca de pa torrat: panis tosti segmen»] 'borratxera' (*agafova* una *torrada*, Ripoll, *DAG.*). *Torradella*. *Torradera*. *Torradis*; *torradissa*. *Torrrat* m., substantivat, a les fires i festes locals valencianes, és el nom de les avellanes etc., que expenen parades i venedors ambulants: «et compraré un poc de *torrrat*, xiqueta» etc.; veg. la il·lustració que n'hem donat a l'article *porrrat*; les venedores ambulants d'això: «criden les *torrrateres* / i van i vénen les andes / ---», VÍranzo (*Festes de Poble*, v. 69 (*Bi. Po. Av.* LXXXIV)).

Torrrador [Belvitges; segles XVII i XVIII, dicc. Aguiló]; *torrradora* ross. 1383 (supra), 1774, 1789, *DAG*. *Torrradura*, en alguns llocs borratxera, a Bna. i ús comú popularment 'guilladura'. *Torrraina* 'bocí de carn massa rostit' comarques vigatanes: «el molí, ja el veieu: --- entre la foguera --- un altre, fet cendra, --- encara manca --- el mossicot que --- és de creure que és per allà dintre, fet una *torrraina*», MrnVayreda (*Puny.*, XIII, 208 (164)); *torrrainera*; *torrranyada*, *atorrranyar*.

Torrrater. *Torrrajar* 'escaldar', *torrrollar* (cf. *turull*, *torroll*). *Retorrrar*. *Torrrall* o *torrai* 'aglomeració de coses seques etc.' (veg. *AlcM*); d'on *estorrrallar* que deu ser mal grafiat com '+*estorrellar* cerd. 'torrar' (gloss. de Cayrol): «al cap d'una estoneta, sortia altra vegada, tornava a fer *estorrellar* el cabàs al sol, i cap a dintre, que m'hi demanen...», AntCayrol (JPCerdà, *Cont.*, 65); *atorrrair*.

De l'antic participi TOSTUS (supra) (*tostar* és intolerable castellanisme o italianisme, que han usat ben pocs): cites *AlcM*. *Tostinar* o *retostinar* maestr. (cf. RETESTÍN, DCEC/DECH). *Tostó*, cf. cast. *tostón*. Per encreuament amb *torrar*: *tostorro* 'grossa llesca de pa torrat amb oli': «donava la bona-nit --- a la gent de dintre, atrafegada per la cuyna, y amanint-me 'l *tostorro* de pa, que ma germana 'm llescava, sortia de nou al portal ---», Pons Mass. (*Colla del C.* II, 14). Pall. *tustorrrir* 'totrar intensament una cosa, sense cremar-la' (Violant, *Termin. del foc al Pall. Sobirà*, AILC IV, 203). Però en *tostorro* en el sentit 'cop violent' (Maldà, NOLLER, *tostorrot* (id.), *tostorrada* 'tussada dels animals' (cerd. i vig., BDC XIX, 212), es tracta més aviat d'un derivat de TESTA, per més que hi puguin haver influït els derivats anteriors i els de TUSTAR. I veugué +ENTOSTASSAR Capcir (Els Angles, 1960).

Cultismes: Tòrrid [Lab. 1840], ll. *torridus*. I els cpts. *torrefacció* [Lab. 1840; Fontserè, *CiFiNat.*, s. v.]; *torrefacte*; *torrefactor*.

CPT.: *Torrrabolets*. +*Torrracollons* 'bútxera ambiciós i impertinent, però una mica ximple', popular en cat. central i més o menys pertot: «—El *torrracollons* d'en Vachier fa tot el que pot per desacreditar el nou règim entre la plebs barcelonina. —Cobra per fer-ho? —Qui sap... Però potser no, perquè és t. integral», diàleg anotat el 1931. *Torrracuques*. *Torrramilans*. *Torrrapà* [1774, *DAG.*]. *Torrrapipes*. *Torrraneus* pron. *turruneus*, planta, a Camprodon (*DAG.*).

Torrent [S. XIII], del ll. TORRENS, -ENTIS, id., pròpiament 'el que s'asseca', participi actiu de TORRERE en el sentit de 'quedar ressecat, eixut': que aquí està precisament allò que distingeix el torrent d'un riuet, rierol, xaragall, rec, sot i fins barranc, que porten aigua habitualment. Parlant del Capellada, petit afluent del Fluvià sota la muralla de Besalú, els francesos l'«assajaren de combatre --- N'Albert de Madiona donà salt defora ab 80 cavallers --- e los franssesos --- meserense en fuyta --- e gran res que y moriren per nafres, e --- molts d'ells que cayen en un *torrrant* prop lo vall de la vila al fugir, e moriren aquí», Desclot (*NCL.* V, 131.24). «Les rieres e ls grans *torrrants* on passa l'aygua», Lluçà (*Do. Pu.* 1906, p. 194).

A diferència de la major part de les llengües romàniques, on el mot només va passar per via sàvia i sempre hi ha restat poc popular, en català és mot hereditari, pertanyent al fons de la llengua. Els traductors del *Decameron* (1429) l'usen allà on Boccaccio havia escrit *nel vallone* (II, § 9, ed. 1961, 149.4): «caminant e raonant ensems, --- pervengueren en un *torrrant* molt fondo e solitari e molt espès d'arbres, en lo qual